

ויכס הענן את אהל מועד וכבוד ה' מלא את המשכן*

מבנהו של ספר שמות ברור: הוא פותח במצרים ומסיים בעם שהשכינה שרויה בתוכו. השלמת השלב של לקיחת עם ישראל לעם הוא בהשראת השכינה על ישראל, והספר בנוי ע"פ תהליך זה: הוא מספר את היציאה ממצרים, נתינת התורה ובניין המשכן, שתכליתו - השראת השכינה בתוך בני ישראל. יש מספר פסוקים בתורה שמלמדים את תפקיד המשכן. הבולטים מביניהם הם פסוקי הפתיחה והסיום של ציווי בניית המשכן:

ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (כה, ח)...

ונעדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבדי... ושכנתי בתוך בני ישראל והייתי להם לא-להים, וידעו כי אני ה' א-להיהם אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים לשכני בתוכם, אני ה' א-להיהם (כט, מג-מו).

בפסוקים אלו מודגש גם הכלל שדברי ה' אל משה יוצאים מתוך המשכן. כן אנו למדים מתוך ההקבלה בין סוף פרשת משפטים לסוף פרשת פקודי: בשני המקרים שוכן כבוד ה' לעיני בני ישראל, ואח"כ: "ויקרא אל משה". תפקידו של המשכן הוא להביא את השכינה, כפי שהתגלתה על הר סיני¹ אל בני ישראל, ולהשכינה בתוכם.

* עיקרו של המאמר פורסם לאחרונה ב"המעין", ניסן תשנ"ט. כאן יבוארו הדברים בהרחבה.

1. יעוד זה של הספר מתגלה כבר בפעם הראשונה שבה עומד משה על הר סיני והשכינה נגלית אליו. כבר אז אומר לו ה' שתכלית הוצאת העם ממצרים היא עבודת ה' על ההר הזה, וכך הוא תופש את עיקר תפקידו: להביא את העם לעבוד את ה' במרחק שלושת ימים ממצרים. השלב הזה של הפיכתנו לעם ה' הוא ספר שמות; השלב הבא הוא הבאת עם ה' והשכנתו במקום המיועד להם - ובזה עוסקת התורה אחרי ספר שמות (רק אחרי שניתנה תורה יכולה א"י להפוך למצוה, ואז מתחדשת המצוה להגיע אליה. בסנה אין זו מצוה אלא נבואה. לאחר מתן תורה מתגלה כי עניינה של א"י הוא שיבואו אליה משום שהיא מצוה. הצורך לעבוד את ה' בדרך של קרבנות מוצג בתורה כתוצר ישיר של מעמד הר סיני. ההמשך הישיר של מעמד הר סיני הוא הנאמר בשמות כ, יט: "אתם ראיתם כי מן השמים דברתי עמכם (ולכן) לא תעשון אתי אלהי כסף וכו', (אלא) מזבח אדמה תעשה לי וזבחת עליך" (הבנה זאת של הפסוקים מתחזקת לאור האמור בדברים ד, טו-טז). משה מקיים את הציווי הזה מיד בתום אותו דיבור של ה' אליו (שמות כד), אלא שאז נכרתת ברית של קרבן עם ה', ואצילי בני ישראל שהתקדשו יכולים לעלות אל ה' אל ההר והוא לא שולח אליהם את ידו. ההמשך של המצב הזה הוא הציווי להקים משכן, כאמור בגוף המאמר. רק כאשר יש כבר משכן והשכינה שורה בתוך בני ישראל, מְצוּוה משה להקריב קרבנות. יש מקום לקרבנות רק כאשר יש שכינה. אמנם גם בתום מעמד הר סיני, שאף בו שרתה שכינה, מוזכר ברמו: "מזבח אדמה תעשה לי וזבחת עליך". ואולם עיקר הציווי על הקרבנות הוא מיד אחרי הקמת המשכן, והוא נעשה מאוהל מועד. מאותו יום והלאה מְצוּוה ה' את משה מבין שני הכרובים, ולא מהר סיני. זהו מקום הדיבור והשכינה מעתה.

כך אנו למדים גם ממקומה של פרשת המשכן: למעשה כל מה שנאמר למשה בין "ויבא משה בתוך הענן ויעל אל ההר" (כד, יח) לבין "ויפן וירד משה מן ההר" (לב, טו) הוא ענייני המשכן. משה עולה להר סיני כדי ללמוד על המשכן וכדי לקבל את לוחות העדות שיעמדו במרכזו.

והחומש אכן נגמר בכך שהמשכן הוקם והשכינה שרתה עליו.
אלא שעיון בכתובים מגלה שהדבר לא בא באופן פשוט.

חטא העגל וחטא המרגלים

ישנה הקבלה ברורה מאד בין חטא העגל לחטא המרגלים. בשני המקרים החטא בא אחרי ארבעים יום שבהם נערכו מנהיגי העם להכנת העם לדבר חשוב; בשני המקרים החטא היה באותו תחום שבו עסקה ההכנה של ארבעים הימים, ובשני המקרים העונש היה אף הוא באותו תחום. בחטא העגל היה העונש: "לא אעלה בקרבך" (לג, א) - כלומר: אי-השראת שכינה, ובחטא המרגלים היה העונש אי-עליה לארץ ישראל. ישנם הקשרים נוספים, כמו "ג המידות ועוד. בשני המקרים קם העם ביום שאחרי החטא, כשיכור שהתפכח מיינו, ושאף לכפר על החטא ולבטל את העונש. הדבר בולט הן בפרשת המעפילים והן בפרשת ויקהל. הקורא את תחילת פרשת ויקהל לא יכול שלא לחוש באווירת ההתלהבות הגדולה האוחזת בעם שהתפכח מחטאו ושואף להביא עוד נדבה ועוד נדבה בכדי להשרות את השכינה בתוכו.

אלא שכאן יש הבדל בין חטא העגל לחטא המרגלים. בחטא המרגלים תשובתם של בני ישראל לא התקבלה: ארון ברית ה' ומשה לא משו מקרב המחנה והעם נסע המדברה דרך ים סוף. לעומת זאת, בפרשת ויקהל משה הוא המנצח על המלאכה והוא מעודד אותה³.

2. יש להעיר שגם עניין השבת נאמר שם, אך גם עובדה זו קשורה להשראת השכינה, כי גם השבת היא השראת שכינת ה' בתוך בני ישראל. ובעניין זה למדתי מאבי מורי, שמייוחדת השבת של פרשת כי-תשא מכל שאר הופעות השבת שבתורה. שכן בתורה ישנם שני סוגי שבת: האחת - שבת של ה', שהיא קשורה לבריאת העולם. היא נאמרת בלשון זכירה, שכן אנו לא יכולים לעשותה אלא רק להכיר בקדושתה. והשניה, לעומתה, היא שבת של ישראל, של יציאת מצרים, שאותה אנו מצווים לשמור. ייחודה של השבת של כי-תשא הוא בכך שאנו מצווים לעשות את השבת של בריאת העולם. האות בין ישראל לה' שה' שוכן בתוכם הוא שהם יכולים לעשות את הקדושה המוחלטת. ישראל עושים לה' מקדש בתוך הבריאה. יש מקדש במקום ויש מקדש בזמן, והם שייכים לישראל בלבד, וגוי הנכנס אליהם חייב מיתה. במקומות אלה מגלה עם ישראל את שכינת ה' בחומר. מדרשי הלכה רבים נכתבו על "ושמרו" האמור כאן, שעניינם - חיובים שיש לישראל לעשות כדי להביא לשמירת השבת ועשייתה. ויש הרבה מה להאריך בעניין זה, ואין כאן המקום.

3. ייתכנו כמה סיבות להבדל זה. יתכן שבחטא המרגלים המנהיגים שאמורים היו להוביל את המהלך היו המרגלים עצמם, והם היו חלק מהחטא, ולכן לא יכלו להתעקש על קיום התכנית המקורית כסדרה; משא"כ בחטא העגל, שבו משה היה האחראי על תוכנית השראת השכינה, והוא לא היה חלק מהחטא. כמו כן יתכן שבחטא העגל היה חשוב למשה לבטל את רוע הגזירה כי העונש היה ביטול מוחלט של התכלית: שכינת ה' בתוך בני ישראל. לעומת זאת, בחטא המרגלים התוכניות לא השתנו, רק לוח הזמנים השתנה (כלומר: הכלל לא נענש, רק הפרטים נענשו), ולכן משה הסכים לקבל את העונש.

לאורך כל פרשת עשיית המשכן אין שום דיבור של ה'. משה הוא המנצח על המלאכה. סיומה של הפרשה מקביל מאד לסיומה של בריאת העולם: "ותכל.. וירא.. והנה... ויברך" - אלא שכאן העושה והמברך הוא משה ולא ה'. זאת ועוד, אחרי סיום עשיית המשכן ישנה אווירה של דשדוש במקום. עשיית המשכן כבר תוארה בפרוטרוט, ואעפ"כ יש מניה חוזרת של כליו, ללא התקדמות. נראה שמשה מחכה למשהו. עיון בתחלת פרק מ מגלה למה משה חיכה: משה חיכה לציווי להקים את המשכן. לאור זאת אפשר להבין טוב יותר את המשא-ומתן בין משה לקב"ה על מחילת חטא העגל.

הלוא בלכתך עמנו

אחרי חטא העגל מתנהל מר"מ ארוך בין משה לקב"ה. הקב"ה אומר למשה: לא אני אנהיג את העם אלא אתה, "לא אעלה בקרבך", לא תהיה השראת שכינה. לא ייבנה משכן בתוך בני ישראל, אלא אוהלו של משה יהיה אוהל מועד, והוא יהיה רחוק מן המחנה, כי במחנה אין השכינה יכולה לשכון. על בסיס זה מתנהל מר"מ, שמילת המפתח בו היא "פנים". ה' אומר למשה: "פני ילכו והנחתי לך", ותשובתו של משה: "אם אין פניך הלכים אל תעלנו מזה", כאומר: דרישה זו מובנת מאליה, עליה אנחנו בכלל לא מדברים - אני דורש יותר. אני לא מסתפק ב"פניך הולכים" אלא ב"לכתך עמנו", השראת שכינה מלאה. תשובת ה': "גם את הדבר הזה אשר דברת אעשה". לכאורה מלשון התשובה נראה שמשה קיבל את כל אשר ביקש, אך לא כך נראים פני הדברים מתשובתו של משה. הוא שב ומבקש "הראני נא את כבודך". משה מבקש שבועה וברית. הוא מבקש שה' יישבע לו על הבטחתו, כפי שנשבע בברית בין-הבתרים, והוא מבקש שה' יעבור על פניו. וה' עונה: "אני אעביר כל טובי על פניך וכו'".

כאן מצפה הקורא שמשה יענה, אבל הקב"ה מדבר במקומו ואומר: "לא תוכל לראות את פני". משה לא אומר את שהיה צפוי שיאמר: "לא אוכל לראות את פניך פן אמות". משה מבקש את פני ה' ומוכן למות כדי שפני ה' ישכנו בתוך בני ישראל⁵. ה' לא מראה את פניו, הוא עונה במקום משה: "לא תוכל לראות את פני", וגם עונה

4. מקום שבו אנו מוצאים דו-שיח, שבו אחד הדוברים מדבר שלש פעמים רצופות (כלומר: הוא מדבר גם בתורו של הדובר האחר), עלינו להניח שהוא מדבר במקום הדובר השני. הנחה זו מתחזקת כשאנו רואים שהדיבור השני הוא תשובה לדיבור הראשון, והשלישי - תשובה לשני.

5. במר"מ הראשון שמנהל משה עם ה' בזמן עשיית העגל מבקש משה את מידת הרחמים. כאן ה' אומר שיוריד את עם ישראל לדרגה של הנהגת דין ורחמים מעורבים, כפי שהוריד את העולם כולו כשלא עמד במידת הדין. מדרגה זו מחייבת את אי-עליית ה' בקרבנו, "פן אכלך בדרך" (הנהגה א-להית מלאה באה רק במצב של אמת מוחלטת, ללא רחמים, ואין העולם יכול לעמוד בה. ה' צפה שבני ישראל יעמדו בה, אך הם אינם עומדים בה, ועל כן הוא מסלק את שכינתו. משה, שלפני כן היה זה שהעלה את השיקול המעשי מול השיקול הדיני, שאין העולם יכול לעמוד אם ה' ישמיד את ישראל, הוא זה שעכשיו מבקש את שכינתו המלאה של ה'). זהו מצב שבו ה' אומר למשה על ישראל: "עמך", ואילו משה דורש את ההתגלות המלאה של ה'. משה אומר לה' על ישראל: "עמך", והוא מבקש שהשכינה תשרה בתוך עם ישראל, שיראה את ה' וחי.

לטענה שמשה לא טען: "הנה מקום אתי וכו'". וממשיך ה' ואומר למשה שיעשה לוחות עדות מעשה ידי אדם, שאמנם יהיה עליהם מכתב א-להים, אך הם לא ייצגו את השראת השכינה שעליה ציווה ה' למשה במשך ארבעים יום.

בהמשך הפרשה ה' עובר על פני משה, כפי שאמר, וכורת עימו ברית⁶. המסקנה העולה מהפרשה היא שה' לא הסכים לכל בקשות משה ולא החזיר את השראת השכינה המלאה. לא תהיה הנהגה של פני ה', אלא של פני משה. הדבר התבטא במלוא חומרתו כשקרן עור פני משה. משה לא ידע כי קרן עור פניו בדברו איתו, והוא עדיין ציפה להופעת פני ה'; אך ברדתו מן ההר התברר שקרן עור פני משה, כלומר: לא בוטלה גזירת "לא אעלה בקרבך", ההנהגה תהיה אנושית ולא א-להית. למרות זאת מחליט משה לקבוע עובדות בשטח ולבנות את המשכן ע"פ התכנית המקורית⁷.

כאן נפתח תהליך תשובה של עם ישראל ככלל, עם שרוצה לתקן את אשר פגם ולשוב אל המדרגה אשר ירד ממנה. העם כולו, מתוך תשוקה להשראת השכינה, מביא עוד נדבה ועוד נדבה. הבאת התרומה, שהיא פסוק אחד בפרשת תרומה, תופשת עשרים ושלושה פסוקים בפרשת ויקהל. משה מעורר את העם כולו להשתוקק אל השכינה שתשכון בתוכו. המשכן נעשה בדיוק כאשר ציווה ה' את משה, כפי שמדגישה התורה חזר והדגש לאורך כל הפרשה, אך ה' לא מדבר אל משה אפילו פעם אחת. העם כולו במתח ובפחד: הֲתִקְבַּל תְּשׁוּבַתְּם לִפְנֵי ה' ? האם תשרה השכינה על המשכן שהם בונים?

התשובה התקבלה כשאמר ה' למשה: "ביום החדש הראשון באחד לחדש תקים את משכן אהל מועד". אוהל מועד אינו עוד אוהלו של משה⁸, וההנהגה אכן תהיה הנהגת פני ה' ולא פני משה.

אך עדיין ציפה משה לתוצאות המו"מ בינו לבין ה'. סיפור-המתח בא אל סופו הטוב כשכילה משה את המלאכה⁹, "ויכס הענן את אוהל מועד וכבוד ה' מלא את המשכן".

שתי בחינות במקדש

כאן מתגלה עניין מרכזי מאוד ב"ושכנתי בתוכם" שחוזר על עצמו פעמים רבות בכל מה שקשור למקדש. במקדש יש שתי בחינות: בחירת ה' בבני ישראל והשראת שכינתו בתוכם מצד אחד, ומן הצד השני תשוקת ישראל אל ה' והכנתם להשראת

6. ומשם אנו למדים ששלוש-עשרה מידות הן לשון השבועה של ה' שבהן הוא חן ומרחם כאמור כאן.

7. יתכן שעל בסיס התקדים הזה עשו המעפילים את אשר עשו.

8. אחרי חטא העגל, אחד הביטויים של הסרת השכינה היה שאהלו של משה היה אוהל מועד, ובו לא התקיים: "ושכנתי בתוכם", בתוך המחנה, אלא מחוץ למחנה. השכינה אינה שורה על המחנה. יהושע שיצא מן המחנה ועלה עם משה אל ההר נמצא תמיד שם. זוהי שכינה מחוץ למחנה, שאינה על משכן ה' אלא על אוהל משה. כשאמר ה' למשה להקים את אוהל מועד - חזרה השכינה לתוך מחנה ישראל.

9. גם כאן, כמו לעיל, יש הקבלה למעשה בראשית, אך כאן משה הוא המכלה וה' הוא המברך והשוכן.

של "ויכס הענן את אהל מועד" (שם לד), ולמעשה עולה רושם כזה כבר מתוך המר"מ בין משה לקב"ה בפרשת כי-תשא, שאין מדובר על שכילה מלאה אפילו לפי מה שמשה מבקש.

אבל דווקא ההשוואה לסוף פרשת משפטים מאפשרת לנו להבין את תכלית השראת השכינה. אם אנו למדים משם שעניינו של המשכן הוא לקחת את הר סיני ולהשכינו בתוכנו, הרי שמתוך ההתבוננות בייעודו בהמשך התורה אנו רואים שתכליתו של המשכן היא להעמידו בסופו של דבר במקום אשר יבחר ה'. הייעוד הסופי הוא החיבור בין השראת השכינה בתוכנו לבין המקום אשר יבחר ה'¹³. כאשר שלמה מממש את הייעוד הזה אנו מוצאים ביטוי המזכיר את פרשת פקודי (ואנו אכן מפטירים אותו בפרשת פקודי): "והענן מלא את בית ה', ולא יכלו הכהנים לעמד לשרת מפני הענן, כי מלא כבוד ה' את בית ה'" (מ"א ח, יא). מתי, איפוא, תהיה השראת שכינה שביסודה כבוד ה' והענן רק נגרר אחריו?

אם אנו מאמצים את מודל הר סיני, עלינו לזכור שהר סיני היה מוקד החיים של ישראל במדבר. כשבני ישראל צעקו אל משה למים ציווה ה' את משה לקחת את זקני העם אל הצור בחורב, כדי שממנו יצאו מים אל העם היושב בריפידים. מאז עם ישראל לא נתקל בבעיית מים עד השנה הארבעים, ומכאן למדו חז"ל שאותה באר התגלגלה אחריהם במדבר. כלומר: המים שיצאו מחורב זרמו אחרי בני ישראל והשקו את כל המדבר לשני הכיוונים. כן אנו מוצאים שמשה השליך את עפר העגל אל הנחל היורד מן ההר. כלומר: מקור המים של ישראל במדבר הוא המים הניסיים שיוצאים מהר סיני ומשקים את המדבר לכל הכיוונים.

את השראת השכינה המלאה אנו מוצאים ביחזקאל הרואה את "כבוד א-להי ישראל בא... וכבוד ה' בא אל הבית... מקום כסאי ואת מקום כפות רגלי אשר אשכן שם בתוך בני ישראל לעולם"¹⁴ (מג, ב-ז), "והנה מלא כבוד ה' את בית ה'" (מד, ד) - הוא אשר מנבא על המים היוצאים מתחת מפתח בית ה' ומשקים את כל הארץ. ויה"ר שנזכר כולנו מהרה לראות את כבוד ה' בא אל הבית.

13. השראת השכינה במשכן, כפי שהיא מופיעה בספר שמות, אין לה דבר עם קדושת מקום. הקדושה היא השראת שכינה בתוך בני ישראל ולא על מקום מסוים. השכינה שורה על המשכן ולא על מקום המשכן, והמקום הופך להיות חול גמור עם נסיעתו של המשכן משם. אפילו סדר המחנה המפורט בהרחבה בספר במדבר אינו מדבר על קדושת מקום, כי אין קדושת מקום אלא בא". השראת השכינה שמדובר עליה בספר דברים, שעוסק בהכנה לכניסה ולחיים בארץ, היא שכינה במקום נבחר, וכמובן שהוא "המקום אשר יבחר ה'", כלומר: השכינה שורה שם כי זה המקום שה' יבחר. כך גם השראת השכינה שבספר שמות היא על הארון והמשכן, אבל אח"כ, משהובאו הארון והמשכן אל המקום אשר יבחר ה', שורה השכינה על המקום. והראיה: מרגע שניתנה העדות נאסרו המצבות, שהרי יש מייצג שכינה במקום אחד בעולם, אך הבמות לא נאסרו לעולם אלא כשרתה השכינה על המקום אשר בחר ה' (אמנם גם קודם היה האיסור חל, כשהיה הארון במשכנו בא", אך משיצא הארון מהמשכן הותרו הבמות, שהרי עדחין לא התקדש מקום), שהרי עד אז לא היתה הקדושה שייכת למקום מסוים ולכן אפשר היה להקריב בכל מקום. משנבחר המקום - שרתה עליו השכינה ולא היה עוד היתר לבמות.

נראה שעל כך הסתמכו מייסדי הבית השני שהתירו לבנות בית בלי ארון. לכאורה איזו משמעות יש לבית ללא העדות? אבל אם הבמות אסורות סימן שהשכינה שורה במקום גם ללא העדות, ולכן אפשר לבנות בית.

14. פסוק זה רומז בצורה ברורה לפסוקים בפרשת תצוה.

ב. לרמב"ם, מחלון וכליון נענשו משום שלא נהגו מנהג חסידות. על כך תמה ה"אבני שיש"': היכן שמענו שמענישים אדם בעונש חמור כל-כך על כך שלא החמיר על עצמו ולא נהג מידת חסידות!?

ג. "ערוך השולחן העתיד" (הל' מלכים סי' ע"ד, סע' טז) ו"פאת השולחן" (סי' א ב"בית ישראל", סקל"ד) הקשו, מדוע השמיט הרמב"ם את שמו של אלימלך עצמו והזכיר רק את מחלון וכליון, בעוד שר' שמעון בברייתא הזכיר גם את אלימלך.
ד. לעומת שני התארים שבהם כונו מחלון וכליון בגמרא: "גדולי הדור ופרנסי הדור", השמיט הרמב"ם את "פרנסי הדור", וכתב רק "גדולי הדור היו".

נפתח את דיוננו בשאלה הראשונה שהעלינו, משום שבה עסקו הכסף משנה והלח"מ.

הבנת פרשני הרמב"ם

לדעת הכסף משנה, הבין הרמב"ם את רשב"י באופן שונה מהמשתמע ממנו באופן פשוט. הברייתא הגדירה שני סוגים של רעב: ישנו רעב שאינו כבד כל-כך ועל כן אסור לצאת לחו"ל בגללו, וישנו רעב כבד שבגללו מותר לעזוב את הארץ. מפשט הגמרא נראה כי רשב"י סבור שבני משפחת אלימלך יצאו מהארץ בזמן שהרעב לא היה כבד, וממילא עברו על האיסור לצאת מא"י לחו"ל ולכן נענשו. לדעת הרמב"ם, טוען הכס"מ, רשב"י סבור שהמשפחה יצאה במצב שבו הרעב היה כבד, כפי שאמר ר' יהושע בן קרחה בעמוד ב: "שאפילו מצאו סובין לא יצאו", ואעפ"כ נענשה, משום שלא נהגה מנהג חסידות.

הלחם משנה דחה את הסבר הכס"מ. לדעתו, הקשרם של דברי רשב"י בברייתא אינם מאפשרים פרשנות כזו של הכס"מ, שהרי הברייתא מפרטת קודם את המקרים בהם אסור עפ"י דין לצאת לחו"ל לפי ר' שמעון, ועל כך נאמר: "וכן היה ר"ש בן יוחאי אומר: אלימלך, מחלון וכליון - גדולי הדור היו ופרנסי הדור היו, ומפני מה נענשו? מפני שיצאו מארץ לחו"ל". מכאן נובע שדברי ר' שמעון בן יוחאי (שהוא ר' שמעון סתם) על אלימלך ומשפחתו מהווים המשך לדברי ר' שמעון² שמובאים קודם, העוסקים במקרים שבהם אסור לצאת מהארץ, וממילא יוצא מכך שמשפחת אלימלך יצאה מהארץ באיסור, שלא כדברי הרמב"ם.

1. שו"ת על ד' חלקי השו"ע, לר' שאול ישועה אביטבול ס"ט. כיהן כרב העיר צפרו במרוקו, ונפטר בשנת תקס"ט. השו"ת נדפס ע"י יוצאי ירכו בירושלים, שנת תר"צ.

2. יש להעיר, שהגרסא לפיה ר"ש סתם הוא האומר את המשפט שלפני דברי רשב"י על אודות אלימלך מחלון וכליון אינה היחידה כאן, והכס"מ גורס: "ר' שמעון בן אלעזר". ר' עקיבא איגר, בחידושו על אתר, מחזק בתחילת דבריו את גרסת הכס"מ, משום שהפתיחה "וכן אמר רשב"י" מלמדת שלפני כן מדובר באומר אחר. בהמשך דבריו דחה סיבה זו והביא מקומות נוספים בש"ס שבהם הדובר אינו מתחלף על אף לשון "וכן אמר". שאלת הגרסאות יכולה להיות משמעותית לדידנו, שהרי הכס"מ והלח"מ דנים בשאלה האם ניתן לנתק בין תחילת הברייתא לבין דברי רשב"י ולומר ששתי המימרות עוסקות בשתי סיטואציות שונות. ועי' רות-רבה, פ"א, ד, שם הגרסא בתחילת הברייתא: "רשב"ג אומר".